

 BOEKBEoordelingen

PH. J. FOSTER, *Education and social change in Ghana*, Routledge and Kegan Paul, Broadway House 68-74 Carter Lane, London E.C.4, 1965, 322 p.

Dit boek behandelt verleden en heden van de relatie tussen het onderwijs en de maatschappelijke ontwikkeling in Ghana. Het land was eertijds een Britse kolonie, Gold Coast genaamd. Het kreeg in 1957 zijn onafhankelijkheid binnen het Gemenebest. Het telt ongeveer 7 mln. inwoners. Het behoort met een gehele reeks andere „nieuwe staten” tot de z.g. ontwikkelingslanden. Reeds daarom verdienen de verschijnselen, die in deze studie worden beschreven en ontleed, onze belangstelling. De plaats, die het onderwijs in het gehele proces der ontwikkeling moet innemen, is nog steeds een onderwerp, dat om studie en onderzoek vraagt. De betekenis van dit geschrift gaat evenwel uit boven het zo juist aangegeven doel. Het werk is een bijdrage tot de kennis van de sociologie van het onderwijs in het algemeen. Ik veroorloof mij enkele regels om beide aspecten toe te lichten. Een vaak vernomen stelling, die voor menig onderontwikkeld gebied schijnt op te gaan, is dat het land lijdt aan een overontwikkeling van het algemeen vormend voortgezet en hoger onderwijs, met als consequentie werkloosheid van intellectueel geschoolden, en een onderontwikkeldheid van het landbouw- en technisch onderwijs. Bij de constatering van deze feiten wordt dan de voormalige koloniale administratie veelal in kritische zin herdacht en wordt met afkeuring gewaagd van het falend beleid van de nieuwe gezaghebbers en de afkeer van de bevolking van praktische scholing. Dr. Foster toont in een grondig historisch exposé aan dat de economische situatie in het verleden voor de oudleerlingen van het algemeen vormend onderwijs goed geremunereerde functies bood en aan de oudleerlingen der beroepsopleidingen weinig kansen gaf. De bevolking had, materiële maatstaven volgend, dus volstrekt gelijk dat zij de eerste weg koos. Wat het heden aangaat, eerst economische groei zal de kansen voor het technisch onderwijs doen ontstaan. Een en ander stemt overeen met de ervaring in Westerse landen, waar de technische opleiding in scholen evenmin aan de economische groei vooraf is gegaan. Heel veel van de nodige geschooldheid werd toen in de praktijk verworven. De rol van het onderwijs ligt – aldus Foster – in het beginstadium der economische ontwikkeling niet in het creëren van bepaalde vaardigheden maar in de verwachtingen, die het wekt, in de nieuwe consumptiebehoeften, die het oproept, en in een algemene ontevredenheid met de beperkingen van de traditionele maatschappij. Ook dat is een stelling, die men, naar het mij voorkomt, voor het Westen zou kunnen wagen nl. dat in 't begin van de economische groei de meest belangrijke functie van het onderwijs is de losmaking uit de traditionele omgeving. De ontwikkelings-economen onderschatten in dit verband systematisch de betekenis van de factor: geestelijke oriëntatie, zoals deze zich bijv. in godsdienstleer en wijsbegeerte openbaart. Het is niet toevallig dat in Nederland na 1860 industrialisering en de opkomst van het modernisme samengaan.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van de wijze, waarop de auteur zijn taak

heeft opgevat. Ze zouden gemakkelijk met even boeiende, bijv. over de relatie tussen het onderwijs en standsverschillen, zijn aan te vullen.

Wij mogen het Comparative Education Centre van de Universiteit van Chicago gelukwensen met een medewerker, die zoals deze Engelse onderzoeker, een specialistisch onderwerp tot een aangelegenheid van fundamentele betekenis weet te verheffen. En degenen, die belang stellen in de sociologie van het onderwijs, kunnen dit werk als een aanwinst van de voor hen relevante literatuur beschouwen. Een aanwinst van goed gehalte.

PH. J. I.

H. L. ELVIN, *Education and Contemporary Society*, London, C. A. Watts and Co., 39 Parker street, Kingsway, London, W.C. 2, 1965, 220 p.

De *Education Act* van 1944 heeft Engeland niet de democratisering van het schoolwezen gebracht, die men zich destijds had voorgesteld. De uniforme selectie op de leeftijd van 11+ werkt duidelijk ten ongunste van de z.g. lagere klassen en van de gelijkheid in waardering, die aan de drie typen van voortgezet onderwijs was toegedacht, is niet veel terecht gekomen. Het probleem van de ongelijkheid in de ontwikkelingsmogelijkheden der leerlingen, is zodoende nog steeds actueel. In dit boekje neemt het een belangrijke plaats in. Wat is gelijkheid? De auteur citeert met instemming Benn en Peters: „The only rational ground for treating men differently is that they differ in some way that is relevant to the distinction we propose to make”, een goede definitie mits men „rational” door „moral” vervangt. Het zijn immers niet onze redelijke overwegingen maar onze zedelijke overtuigingen, die ons tot het streven naar gelijkheid brengen. De auteur van dit boek wordt er duidelijk door gestimuleerd. Dat verleent aan deze beschouwingen over Englands actuele onderwijsproblemen bij alle redelijkheid, die de betoogtrant kenmerkt, de warmte en de overtuigingskracht. Daarbij geeft het geschrift heel wat goede informatie over de stand van de discussie. Zo bevat het een samenvatting van de sociologische studies van de laatste 10 jaar, die voor het begrip van de onderwijssituatie relevant zijn, en van de stand van het psychologisch onderzoek terzake van de selectie. De heer Elvin aarzelt niet om voor zijn overtuigingen uit te komen ook als deze verzet zouden kunnen oproepen. Zo verklaart hij zich uitdrukkelijk teleurgesteld omtrent de vormende waarde der natuurwetenschappen, iets wat van een progressief denkend mens niet aanstonds wordt verwacht. Hij kiest positie tegen de veronderstelling, dat de vorming, die van het voortgezet onderwijs uitgaat beter zou zijn geweest toen dit onderwijs tot minder leerlingen beperkt bleef dan thans het geval is. De betreffende passage komt voor in het hoofdstuk over elite en elitevorming, dat geen heilige huisjes ontziet. Mr. Elvin is Director of het Institute of Education van de Universiteit van Londen. Vroeger was hij Directeur van de Onderwijsafdeling van de UNESCO te Parijs. Dat hij op zulk een internationale plaats gestaan heeft, zou men bij lezing van dit boek toch eigenlijk niet vermoeden. Daarvoor kijkt hij te weinig over de grenzen van zijn land heen al blijkt uiteraard dat hij aan de O.E.C.D. Conferentie te Washington (1961) en de Robbins Commissie heeft meegewerkt. Zijn hoofdstuk over *Comparative studies* is het zwakste uit het geschrift. Dit is te merkwaardiger omdat hij een bekend centrum van vergelijkende opvoedkunde binnen het gebied van zijn huidige verantwoordelijkheid heeft.

PH. J. I.

SEYMOUR E. HARRIS ed., *Education and public policy; Challenge and change in American education*. McCutchan Publishing Corporation, 2526 Grove street, Berkeley, California (U.S.A.) 1965, resp 347 en 346 p.

De beide werken zijn voortgekomen uit de inleidingen en discussies van „seminars”, die aan de Harvard Universiteit in de Verenigde Staten gehouden werden. Harris, een econoom van reputatie, heeft voor beide een inleiding geschreven. De werken kunnen voor de Nederlandse lezer op tweeërlei wijze van nut zijn. Vooreerst leveren zij een belangrijke bijdrage tot de kennis van het Amerikaanse onderwijs en de daar levende problemen. Zo vindt men in beide boeken een behandeling van de aspecten van de federale hulp aan het onderwijs, een actuele aangelegenheid van grote importantie. Vervolgens treft men hier gegevens aan omtrent onderwerpen, die van wereldwijde betekenis zijn. Ik noem de verhandeling over *research in education* in het eerstgenoemde werk. Ik ontleen daaraan de klacht over de lange tijd, die er verloopt tussen een stap voorwaarts in de opvoedkundige theorie en de toepassing ervan in de praktijk. Er is een schatting, die de periode van het rijpen van een denkbeeld, dat voor onderzoek in aanmerking komt, tot de verbreiding van de uitkomsten van dit onderzoek in hanteerbare vorm in de scholen op niet minder dan 60 jaar stelt. Een onderdeel, dat evenzeer op algemene belangstelling aanspraak maakt, is dat over *productivity in schools and colleges* in hetzelfde deel. In het tweede boek wordt over *teachers shortage* gehandeld. De oorzaken en remedies komen aan de orde. In beide werken is er veel aandacht voor de economische aspecten van het onderwijs. Ik noem de studie *education and economic productivity* in het eerste, en *planning education for economic productivity* in het tweede boek. Denison schat dat de toeneming van het nationale inkomen per werkende voor ruim 2/5 gedeelte aan het onderwijs is toe te schrijven. Zijn betoog is echter niet geheel overtuigend. Een van de deelnemers aan de discussie meent dat natuurwetenschappelijk en technisch onderzoek en het ontwikkelen van de uitkomsten ervan vooraan staan onder de factoren, die de productiviteit verhogen.

De *seminars* hebben zich in de medewerking van vele personen uit wetenschap en administratie mogen verheugen. Elk der delen bevat de gegevens van niet minder dan 16 zittingsdagen. Financieel is deze activiteit door de *Ford Foundation* mogelijk gemaakt. Maar opmerkelijker is nog dat de organisatoren zoveel vooraanstaande mannen (geen vrouwen als ik wel zie) van uiteenlopende studie en geestelijke oriëntatie bereid hebben gevonden om zich samen over de onderwijsproblematiek te buigen. Zo iets kennen wij in ons land nog niet.

PH. J. I.

OSKAR ANWEILER, *Geschichte der Schule und der Pädagogik in Rusland vom Ende des Zarenreiches bis zum Beginn der Stalin-Ära*, Berlin 1964, in Kommission bei Quelle und Meyer Verlag, Heidelberg, 482 S.

Dit is een uitgave van het Osteuropa-Institut van de Freie Universität Berlin en de eerste van deszelfs Erziehungswissenschaftliche Veröffentlichungen. Het omvangrijke werk begint met het Russische schoolwezen vóór 1917 en de pädagogische hervormingsbeweging, die zich daarin openbaarde.

Daarna komen drie welonderscheiden perioden aan de orde. Vooreerst die van de eerste revolutionaire geestdrift, waarin de namen van Lenin en vooral

van zijn vrouw Krupskaja op de voorgrond treden, een worsteling tussen utopie en werkelijkheid. Dit tijdvak wordt dan in de jaren 1921-1927 gevolgd door een periode van ontzuivering en consolidering. Het is de tijd van N.E.P., de nieuwe economische politiek. De derde periode, die hier ten slotte besproken wordt, zet in met het eerste 5-jarenplan, dat uitliep op een begin van stabilisatie in 1931. Het is de tijd, waarop Stalin zijn stempel heeft gedrukt.

Het geschrift, dat van de beginselen der Russische revolutie kritisch afstand neemt, is vrucht van een gedegen studie van de onderwijsontwikkeling en de daarmee verband houdende paedagogische stromingen. De invloeden, die daarop zowel vanuit de vóór-revolutionaire tijd als vanuit het buitenland hebben ingewerkt, worden nauwkeurig nagegaan evenals de immanente krachten van geestelijk-politieke en economische aard, die erin tot uitdrukking kwamen.

De geschiedenis van het Sowjet-Russische onderwijs is eerder beschreven o.a. door S. Hessen, N. Hans, L. Froese en L. Volpicelli. Maar nergens is zozeer teruggegrepen op de officiële stukken en de tijdschriften als hier het geval is. De hier geboden documentatie kan elke vergelijking doorstaan. Het boek vraagt om een vervolg, dat het tot de actualiteit der laatste jaren voortzet. Daarbij verdient het de aandacht dat de auteur dit boek aan het Seminar für Erziehungswissenschaft van de Universiteit van Hamburg (onder leiding van Prof. Wenke) heeft geschreven in jaren van vrijheid en rust. Het Oost-Europa-Instituut is er kennelijk alleen in het stadium van publicatie aan te pas gekomen. Men mag hopen dat de auteur nog een aantal jaren van vrije studie zullen worden toebedeeld.¹

PH. J. I.

The International Study of University Admissions, *Access to higher education*, vol. II National Studies, Unesco and the International Association of Universities, 1965, verkrijgbaar bij Martinus Nijhoff N.V., 's-Gravenhage, 648 p.

Dit is het tweede deel van de studie onder leiding van Dr. Frank Bowles, welke ik in Paed. Stud. 1964, bl. 572, bij de lezers heb geïntroduceerd. Dit deel bevat 12 landen-rapporten. Deze zijn volgens een zo veel mogelijk uniform systeem opgezet. Zo bevatten ze vrijwel alle een beschrijving van de pedagogische structuur van het schoolwezen. Daarin wordt dan bijzondere aandacht geschonken aan de scholen, die voor de universiteit opleiden, en de selectieprocessen, welke zich erin voltrekken. Deze verzameling is zodoende een belangrijke gids geworden bij de beoefening der vergelijkende opvoedkunde. Men zal het hier verzamelde materiaal niet gemakkelijk elders vinden.

Voor een gedetailleerde bespreking komt zo'n verzamelwerk nauwelijks in aanmerking. Ik vraag slechts voor één aspect de aandacht. Wat is de relatie tussen de economische vooruitberekeningen en de *planning* enerzijds en de toelatingsprocedure anderzijds. Het onderwerp wordt voor Frankrijk en voor de Sovjet-Unie besproken. In het eerste rapport treffen we de schattingen omtrent de behoefte aan geschoold personeel in 1975 aan, die indertijd zeer zorgvuldig door Jean Fourastié werden opgesteld. Daar worden dan de opleidingsprogramma's op georiënteerd. Revolutionaire veranderingen zijn vereist, een ware

¹ Na zijn recente benoeming aan de Nieuwe Universiteit te Bochum durf ik dit nauwelijks meer verwachten.

explosion scolaire. Een aantasting van de vrijheid van studiekeuze wordt daarbij niet voorzien. Wel een veel betere *guidance* der leerlingen op hun weg door het schoolstelsel. Het rapport betreffende de Sovjet-Unie stelt openhartig dat de toelating tot het hoger onderwijs in overeenstemming moet zijn met de aanwijzingen van de staatsplancommissie. Het gewaagt in dit verband evenwel niet van dwang wat de studiekeuze aangaat. Integendeel, de auteur verzekert met klem dat ieder, die hoger onderwijs verlangt, de studierichting kan kiezen, die het dichtst bij zijn talenten en belangstelling ligt (p. 415). Het probleem wordt hiermede toch wel verhuld. Het is onwaarschijnlijk dat de spontane wensen van de abiturienten een providentielle overeenstemming met de eisen van het plan aan de dag zouden leggen. Ware dat zo dan zou met *laisser faire* een eerder resultaat als met *planning* worden bereikt en zou men deze op dit onderdeel achterwege kunnen laten. Er wordt dus ergens bijgestuurd. Maar *hoe* is uit het, overigens zorgvuldig, *exposé* niet duidelijk. Laat mij na deze uitwijding nog opmerken dat de meeste rapporten – niet dat van de Sovjet Unie – met een evaluatie eindigen, waarin het subjectieve oordeel der auteurs zijn vrije loop heeft. Dit behoedt dit boek voor het onpersoonlijke karakter, dat zulke verzamelingen pleegt aan te kleven als de informaties uitsluitend door ambtelijke instanties worden geleverd.

PH. J. I.

LEOPOLD HEINA, *Das körperbehinderte Kind und seine Sondererziehung*. Neckar Verlag, Villingen, 1964.

Het boek is geschreven met de bedoeling, onderwijzers aan scholen voor lichamelijk gehandicapte kinderen een eerste oriëntering te geven in de opgaven die een dergelijke school dient te vervullen. Men vindt hoofdstukken over de geschiedenis van de scholen in het Duitse taalgebied, de medische aspecten, de taak van de school, speciale methodes om de motorische functies te oefenen. „Het kind als totaliteit” staat in de beschouwingen op de voorgrond. Het werk van Würtz in Duitsland en dat van Radl in Oostenrijk vormt de ervaringsachtergrond en bepaalt de sfeer van waaruit gedacht wordt. W. E. Vliegenthart

CHRISTIAN CASELMANN, *Wesensformen des Lehrers*. Versuch einer Typenlehre, 3. erweiterte Auflage 1964. Ernst Klett Verlag, Stuttgart.

Het werk van Caselmann (1e druk 1949) is een late loot aan de in het begin van deze eeuw bloeiende stam der karaktertypologieën (Spranger-Kretschmer-Jaensch-Jung-Pfahler e.a.). In deze „beroepstypologie” wordt de bonte verscheidenheid van leerkrachten wat betreft hun „Wesenseigene Struktur” zoals die in hun beroep zichtbaar wordt, naar diverse typebegrippen geordend. Langs inductief-empirische weg, voortbouwende op gedachten van Kerschensteiner, ontwikkelt de auteur een aantal „Typenmerkmale”. De logotrope leerkracht gaat het in de eerste plaats om de leerstof, om de bezieling van de jeugd voor de cultuurwaarden. De paidotope leerkracht daarentegen ziet in de eerste plaats het kind; bij hem lukt minder de wetenschap dan het omgaan met en het opvoeden van de jonge mens. De eerste groep wordt nog weer onderverdeeld in filosofisch-geïnteresseerden en vak-wetenschappelijk-geïnteresseerden; de twee-

de groep in individueel-psychologisch geïnteresseerden en algemeen psychologisch-geïnteresseerden. Met talrijke voorbeelden uit leraarsbeschrijvingen worden deze typen belicht, waarbij vooral de „goede” leerkracht – veelal gekozen uit het voortgezet onderwijs – naar voren wordt geschoven. Als verder differenterende polaire tegenstellingen worden genoemd: „autoritativ” tegenover „mitmenschlich”, „wissenschaftlich-systematisch” tegenover „künstlerisch-organisch”, „ruhiges” tegenover „lebhaftes” Temperament, „straffes” tegenover „lockeres Sichgeben”.

Op twee wijzen wordt deze publicatie gemotiveerd: „Es besteht aber neben dem wissenschaftlichen Bedürfnis des Ordens und Begreifens auch ein unmittelbar dringendes, praktisches Erfordernis, eine eigene Lehrer typologie aufzustellen.”

Biedt deze herdruk in beide opzichten zoveel, dat zij in 1964 gewettigd mag heten?

Aan de wetenschappelijke behoefte was meer voldaan als de auteur de nieuwere antropologische inzichten ten opzichte van de karakertypologie had verwerkt. Nu zijn bij hem de beschrijvingsbegrippen veelal verklaringsbegrippen en spreekt hij van „Wesensstruktur”, „Wesenstypus”, „Leiteigenschaft seines Wesens”, „Wesenseigene Struktur”, enz., zonder zich nader op dit wezen te bezinnen.

Als verzet tegen een te uniforme opvatting van het leraarschap, zoals de auteur ons deze uit het begin van deze eeuw tekent, is een meer gedifferentieerde beroepsinstelling een winstpunt. De beschrijvingen hiervan zijn met kennis van zaken en wat minstens zo belangrijk is, met grote liefde voor het vak gegeven. In dit opzicht is het boekje voor beginnende leerkrachten zowel als voor „oude rotten” in het vak, nog steeds zeer lezenswaardig.

De niet meer geheel houdbare gedachten over „Wesensstruktur” als aangeboren grondslag van het handelen, doet ons echter sceptisch staan tegenover uitspraken als: „Das „Werde, wer du bist!”, musz also ergänzt werden durch die Forderung: „Trachte nach deinem Gegenteil!””

Zo eenvoudig is „karaktervorming” niet. Ook niet in de school vóór of tussen de kinderen.

J. SIXMA

Eat oer it libben fan prof.dr. Tj. de Boer (1866–1942), Minsken en Boeken, rige bio- en bibliografyske skriften under redaksje fan J. J. Kalma, Y. Poortinga en M. K. Scholten. nr. 5. Utjefte fan de Fryske Akademie 1965.

Boeken, verschenen in een klein taalgebied – hier het Friese – blijven in wijdere kring vaak ten onrechte onaangekondigd.

Degenen die de Friese taal machtig zijn en geïnteresseerd zijn in het filosofisch en pedagogisch denken uit het begin van deze eeuw, wijzen wij gaarne op bovengenoemd werkje over het leven van prof. Tj. de Boer, oriëntalist – filosoof – psycholoog – pedagoog, die door zijn zorg om de medemens („Wij studeren om te werken in de maatschappij”) tot de studie der pedagogiek werd gedreven. Hij vertaalde van J. Dewey „The school and society”, en schreef er een uitvoerige inleiding bij.

Een prettig te lezen werkje.

J. SIXMA

PROF. DR. B. C. J. LIEVEGOED, DR. W. HESSEL, DRS. A. H. BOS, MR. B. SORGDRAGER, IR. J. W. DE LIGNY EN DRS. H. A. GOUDSMIT, *De positie van de ongeschoolde arbeider in het bedrijf*, Publicatie nr. 44 van de Nederlandse Vereniging voor Bedrijfspsychologie. Uitgave van H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden, 1964, 64 pag., f 5,—.

Na de publicaties van Kuylaers, Haveman, Van Doorn, Grewel e.a. over de ongeschoolde arbeider in onze samenleving, is de belangstelling nog geenszins verflauwd zoals uit bovengenoemde publicatie moge blijken waarin de lezingen over „De positie van de ongeschoolde arbeider in het bedrijf” en het verslag van de daarop gevolgde discussie zijn opgenomen. Deze lezingen zijn gehouden op de algemene vergadering van 28 mei 1964 van de Ned. Vereniging voor Bedrijfspsychologie. Er zijn twee algemene beschouwingen gehouden, nl. door Prof. Dr. B. C. J. Lievegoed over „Ontwikkeling van ongebruikt geestkapitaal in de onderneming” en door Dr. W. Hessel „Het bedrijf van anderen gezien”. Vervolgens, en dit is wel zeer belangrijk en constructief, zijn in beknopte vorm vier uiteenzettingen gegeven over enkele experimenten die in bedrijven hebben plaatsgevonden.

1. Drs. A. H. Bos „Niveauperhoging en taakverruiming”. Een verslag van een experiment in de Philipsfabrieken te Sittard waar men reeds jaren op zoek is naar organisatievormen, waarin de onderbaas de kans krijgt op kleine schaal ondernemer te zijn. Uit het experiment blijkt een nieuwe situatie in de fabriek te zijn ontstaan waardoor de werkers persoonlijker naar voren kunnen treden en zij vertonen een gemotiveerder en werkgerichter gedrag.

2. Mr. B. Sorgdrager over „Niveauperhoging en statusverschillen”, een verslag van een experiment in twee nieuw gevestigde bedrijven van de A.K.U. in het noorden van het land om te komen tot opheffing van ongelijkheid in beloningsstructuur en behandeling. De problematiek is dermate ingewikkeld, dat evaluatie nog niet mogelijk is.

3. Ir. J. W. de Ligny „Niveauperhoging en beloningssysteem”. In dit experiment gaat het om overleg tussen werker en chef bij de gezamenlijke vaststelling van de te leveren prestatie en beloning. Dit systeem heeft o.a. geleid tot meerdere erkenning van de werker en wel door het feit, dat hij in staat blijkt te zijn verantwoordelijkheid te dragen.

4. Drs. H. A. Goudsmit „Niveauperhoging en zeggenschap”. In deze voordracht is verslag gedaan van een experiment bij de A.K.U. bedrijven om de arbeiders te laten deelnemen aan en te betrekken bij de selectie-procedure van voorlieden. Sociaal-pedagogisch is het van betekenis dat het experiment ondermeer geleid heeft tot de conclusie, dat het collegiale oordeel over de geschiktheid voor voorman reël en zelfs kritischer is dan dat van de bazen.

Voorts betekent het collegiale oordeel in de selectieprocedure voor de man in kwestie een rechtvaardige kans en voor het bedrijf een betere aanwending van het aanwezig potentieel.

Zoals vermeld is de conferentie geopend met een rede van Prof. Lievegoed die – afgezien van de merkwaardige terminologie „ongebruikt geestkapitaal” – de problematiek van de onderneming in het algemeen en van de ongeschoolde arbeider in het bijzonder, op boeiende wijze heeft uitéengezet. Het is de rede van een man, die diepgaand over deze problemen heeft nagedacht en daardoor

in staat is in kort bestek fundamentele informatie daarover te verschaffen. Wezenlijk benadert Lievegoed de problematiek van de ongeschoolde arbeider door te stellen, dat de mens, wat zijn ontwikkeling betreft, in zijn werk moet kunnen meegroeien, en daarom dient de arbeid elementen van uitdaging te bevatten. Eveneens is de inleiding van Dr. Hessel informatief en constructief geweest.

Het is verheugend dat op dit hoge intellectuele niveau de problematiek van de ongeschoolde arbeider doordacht en besproken is.

J. H. N. G.

The Multy-Problem Family. A review and annotated bibliography. By Benjamin Schlesinger. With essays by John C. Spencer, Joseph C. Lagey and Beverly Ayres. University of Toronto Press, Toronto, Five, Ontario, Canada. Second Edition, 1965, p. 185, price \$ 4,00.

In dit boek worden 322 publicaties besproken uit Australië, België, Engeland, Canada, Nederland en de Verenigde Staten van Amerika over de „multi-problem family”, nl. gezinnen, die overwegend in de randzone der samenleving leven. Wij spreken hier wel van maatschappelijk zwakke gezinnen, sociaal labiele gezinnen, onmaatschappelijke gezinnen, asociale gezinnen. Tussen deze groeperingen zijn zeker verschillen aan te wijzen. De marginale plaats in de samenleving is echter hun gemeenschappelijk kenmerk.

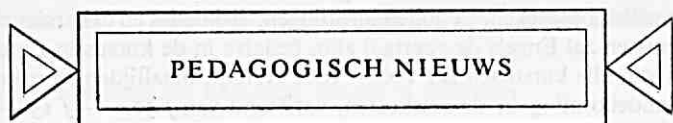
De eerste druk van dit naslagwerk is van 1963. Sindsdien is het boek bijgewerkt met publicaties, over armoede in Amerika en Canada, die tussen november 1962 en april 1965 zijn verschenen. Voorts is een appendix toegevoegd, nl. een geselecteerde lijst van publicaties over gezinstherapie.

Het boek wordt geopend met een beschouwing van 52 pag. van Dr. John C. Spencer waarin een poging wordt gedaan een scherp beeld te krijgen van de „multi-problem family”. Voorts gaat hij na hoe de stand van de wetenschap t.o.v. deze problematiek op dit ogenblik is en hij geeft aan welke aspecten nader onderzoek behoeven. Hij acht de „multi-problem family” voor de Westerse samenleving een zeer moeilijk maar uitdagend probleem dat, met steun van de wetenschap, door sociale instellingen moet worden aangepakt daar in deze gezinnen de volwassenen hun onverantwoordelijke en ook wel destructieve wijze van leven overdragen aan de kinderen die er opgroeien.

Verder is een beschouwing van 20 pag. opgenomen van Joseph C. Lagey en Beverly Ayres waarin een overzicht staat van hetgeen wordt verricht, in een groot aantal steden van Noord-Amerika, op het gebied van bestrijding van asocialiteit en het versterken van het verantwoordelijkheidsgevoel bij ouders, wier gezinnen aanstoot geven door een onmaatschappelijke levenswijze.

Het boek biedt enorm veel informatie en, door de rationele opzet is het snel toegankelijk hetgeen in het bijzonder voor een naslagwerk aanbevelenswaardig moet worden geacht.

J. H. N. G.

OPLEIDINGEN

Aan het *Nutsseminarium voor Pedagogiek* staat de inschrijving weer open van de opleidingen voor de volgende middelbare akten:

Pedagogiek A en B

- schoolpedagogische opleidingen voor het algemeen vormend onderwijs, het kleuteronderwijs en het nijverheidsonderwijs
- orthopedagogische opleiding
- sociaalpedagogische opleidingen
- cultuurpedagogische opleiding

Nederlands A, Frans A

Engels A en B, Duits A en B

Wiskunde A, Natuur- en Scheikunde A

Plant- en Dierkunde

Geschiedenis, Aardrijkskunde.

Het programma van de gewenste opleiding vóór 8 juli of na 7 augustus aan te vragen bij de administratie, Oranje Nassaulaan 51, Amsterdam-Z., tel. (020) 714489.

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR OPVOEDKUNDIGEN

Het bestuur is op de algemene ledenvergadering, gehouden te Utrecht op 5 maart 1966, als volgt samengesteld:

- Prof. Dr. J. W. van Hulst, voorzitter;
- Dr. J. J. M. Penders, vice-voorzitter;
- Mr. Drs. H. J. Vulsmas, secretaris;
- Drs. F. C. Kieviet, 2e secretaris;
- Drs. J. D. C. Branger, penningmeester;
- Mej. Drs. H. Koster, 2e penningmeesteresse;
- Mej. Drs. W. J. Kluitenberg, lid.

Het secretariaat is thans gevestigd: Oranje Nassaulaan 51, Amsterdam (*Nutsseminarium voor pedagogiek*).

MEETING EUROPE - 1966

Het Europees Bureau voor Volksontwikkeling zal met medewerking van de *Fondation Européenne de la Culture* en het *Prins Bernhard Fonds* weer zeven *Meeting Europe* cursussen organiseren.

Deze zijn bedoeld voor hen, die een week met andere deelnemers uit verschillende landen willen doorbrengen en samen problemen van Europese samen-

werking willen bespreken. Er zullen inleidingen, discussies en exkursies zijn. In alle kursussen zal Engels de voertaal zijn, behalve in de cursus in Frankrijk. De prijs van alle kursussen is *f* 100.— voor verblijf, maaltijden en exkursies; een tegemoetkoming in de reiskosten, variërend van *f* 50.— — *f* 150.— kan worden verleend. De cursus in Finland is reeds vrijwel volgeboekt, doch er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar in Oostenrijk (9–16 juli), Engeland (16–23 juli), Frankrijk (23–30 juli), Nederland (6–13 augustus), Duitsland (13–20 augustus) en België (13–20 augustus).

Inlichtingen worden op aanvraag verstrekt door het Europees Bureau voor Volksonwikkeling, Huize 'Kranenburgh', Hoflaan 22, Bergen Nh.

GESLAAGDEN

Aan de T.I.V.O.-akademie te Enschede slaagden op 4 april 1966 voor de akte M.O.-Pedagogiek-A: de heer H.J.Kamphuis te Twello; de heer F.Kruse te Apeldoorn.